

PRVÉ PÍ SOMNÉ ZMIENKY O LEVICIACH

Peter Tesák

Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Nitre, pobočka Levice,
Vojenská 1, 934 01 Levice. E-mail: peter.tesak@sanr-plv.vs.sk

Abstract: Tesák, P. 2006: First written notes about Levice. Acta Mus. Tekovens. Levice 6: 58-72.

The document about founding a cloister in Hronský Beňadik from 1075 states no fewer than six villages close to Levice. Levice with the settlement of guests is mentioned in writing for the first time in the document about the church in the village Bratka from 1156. In the second document about Bratka from 1158 Levice is mentioned under the name Zamto with the settlement of guests as well. Another credible note about Levice comes only from 1313.

Key words: Bratka, Zamto, Levice, guests, written notes

V roku 2005 si viacero obcí v blízkom okolí Levíc pripomenulo 930. výročie svojej existencie v písomných prameňoch. Sú spomenuté v listine z roku 1075, ktorou kráľ Gejza I. založil kláštor sv. Benedikta v dnešnom Hronskom Beňadiku a obdaroval ho rozsiahlymi majetkami. Na západ – severozápad od Levíc sú tu uve-dené dediny Tekov (Starý Tekov), Tlmače, Rybník, Balvany (dnes Gondovo, časť obce Nová Dedina) a snád' aj Opatová, (dnes časť obce N. Dedina), na juhovýchod – juh sú to dediny (Mýtne) Ludany a Žemliare¹. Levice a ich (dnešný) rozľahlý chotár sú akoby uprostred tohto územia, ale menovite nie sú uvedené. Aj ostatné najbližšie dediny sa v písomných prameňoch spomínajú až neskôr: Čajkov 1276, Hronské Kl'a-čany a Podlužany 1275, Hronské Kosihy 1294, Krškany (Malé a Veľké) a Kalinčiakovo (Varšany) okolo 1290, Starý Hrádok 1239, Vyšné nad Hr. (Nad'od) 1264, Dolná Seč a Horná Seč 1310². Celé toto pomerne rozsiahle, väčšinou rovinaté,

¹ Marsina, Richard (ed.) : Codex Diplomaticus et Epistolarius Slovaciae I., VSAV, Bratislava 1971, č. 58, s. 53–58.

Marsina, Richard: Štúdie k Slovenskému diplomatáru I, Druhá časť: Obdobie od roku 1000 do roku 1235, 7. Hronskobeňadické falzá. Hronskobeňadická listina z roku 1075, /In:/ Historické štúdie XVIII., VSAV, Bratislava 1973, s. 55–67.

² Vlastivedný slovník obcí na Slovensku , zv.I, A–J, s. 275–2; 76, VEDA–VSAV, Bratislava 1977, heslo Čajkov, s. 332, heslo Dolná Seč, s.433, heslo Horná Seč, s.464, heslo Hronské Kl'ačany a heslo Hronské Kosihy. Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, zv.II, K–R, VEDA–VSAV, Bratislava 1977, s. 8, heslo Kalinčiakovo, s. 111–112, heslo Krškany, s. 408, heslo Podlužany.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, zv.III, S–Ž, VEDA–VSAV, Bratislava 1978, s. 89, heslo Starý Hrádok, s. 321, heslo Vyšné nad Hronom. V niektorých prípadoch bol rok prvej písomnej zmienky opravený na základe vlastného výskumu autora z r. 1996, ktorého výsledky budú publikované tlačou neskoršie.

v tom čase oveľa viac zalesnené a močaristé územie bolo kráľovským majetkom. V 11. a v prvej polovici 12. storočia bolo príslušenstvom komitátneho hradu Tekov.

Na základe toho, že Gejza I. v roku 1075 daroval beňadickému kláštoru aj polovicu výnosu mýta v (Starom) Tekove a vo všetkých trhoch, ktoré k nemu patrili („tributum in Borsu et in omnibus foris eiusdem civitatis“), ako aj na základe mladších listín zo 14.–15. stor. (o mýte v Leviciach, Almáši / dnes Jablňovce/, Balvanoch / dnes Gondovo, časť obce Nová Dedina / a v / Mýtnych / Ludanoch), historik Levíc K. Haiczl predpokladal, že aj Levice existovali už v čase založenia svätobeňadického opátstva. Vychádzal pritom zo základného diela o dejinách opátstva v Hronskom Beňadiku, ktorého autorom bol N. Knauz. Tento názor je však medzi historikmi ojedinelý³.

V roku 1156 ostrihomský arcibiskup Martirius vysvätil na žiadosť šľachtica Euzidina kostol sv. Martina v Bratke a tento kostol povýšil na farský. K farskému obvodu Bratky prideliť tri stredoveké dediny. Bola to Bratka, Levice s komunitou hostí a Vitk. V latinskom texte listiny, ktorá sa zachovala len v prepise kráľa Ľudovíta I. z 28. augusta 1347 príslušná časť znie: „predictus archiepiscopus eidem ecclesie tres villas in parochiam concessit: villam Bratka, in qua ecclesia sita est, villam Leua cum conventu hospitem ibidem com/m/orancium, villam Vitk“⁴. O dedine Vitk sú posledné údaje zo 14. storočia, jej miesto sa v chotárnych názvoch územia dnešných Levíc nezachovalo. Viacerí autori predpokladajú, že sa nachádzala v juhovýchodnej časti katastra Levíc, azda neďaleko dnešnej časti Staré Levice⁵.

Miesto Bratky je naproti tomu dobre známe. Jej názov sa dodnes zachoval ako názov časti chotára mesta. Do konca 18. storočia sa toto miesto v mnohých archívnych dokumentoch uvádza ako „prédium Baratka“, to jest pustatina, zaniknutá

³ Haiczl, K.: Léva története a XVI. század végéig. A „Bars“ külön lenyomata ..., Levice 1932, s. 9.

Knauz, Nándor: A Garan melletti Szent-Benedeki apátság. Budapest 1890, s. 231 Vámok – prehľad mýt opátstva.

⁴ Marsina, Richard (ed.): Codex Diplomaticus et Epistolarius Slovaciae I., VSAV, Bratislava 1971, č. 82, s. 79–80.

Marsina, R.: Štúdie k Slovenskému diplomatáru I, Druhá časť: Obdobie od roku 1000 do roku 1235, 7. Hronskobeňadické falzá. Listina na Bratku z roku 11/5/6, /In:/ Historické štúdie XVIII., VSAV, Bratislava 1973, s. 71–75.

Podrobnejšie údaje o Bratke a o problematike jej farského obvodu, majiteľov, susedných dedín a onomastickej problematike vid' v prílohe č.1 tejto štúdie.

⁵ Györffy György: Az Árpád-kori Magyarországnak történeti földrajza I. Akadémiai Kiadó, Budapest 1968, s. 487, Vitk. Habovštiak, (1963) ju lokalizuje do JV časti katastra Levíc, do blízkosti niekdajších Varšian (dnes Kalinčiakovo) na základe listinnej zmienky z r. 1303 a 1315 o tom, že tunajšie pozemky prenajímali zemaniam z Varšian. Táto lokalizácia nie je presvedčivá, ak si uvedomíme, že tí istí zemaniam v r. 1439 a tiež v r. 1512 boli uvedení do vlastníctva pozemkov v chotári dediny Malá Turá (dnes Turá), na západnom brehu Hrona, vzdušnou čiarou asi 10 km od Varšian (dnes Kalinčiakovo, časť mesta Levice). Chotár dediny (Malá) Turá hraničí (a v podstate hraničil aj v stredoveku) s chotárom dedín Tekovský Hrádok (pôvodne Horný a Dolný Várád), Veselé (pôv. Horné a Dolné Veselé), Žemliare a Vyšné n.Hr. (pôv. Naďod). Por. : Sokolovský, Leon: Správa stredovekej dediny na Slovensku, AEP, Bratislava 2002, s. 211, 222.

Hoc in omnibus huiusmodi diebus legi sabbatis quibus etiam postquam ex interdictis de iocione quod Ego Stephanus
filius Adriae herede carens etiam post obitum eiusdem fratris mei et filiorum suorum primum regis Geysse
et cetera per eandem Comitem regem quibus sua clemencia punitate de meis possessionibus de iure patri
monium habuit sancti mei placitum disponere quo amicitie memoratis sancti Benedicti de Grana dicitur
ad possessiones de eadem Brakka vobis ecclesia sancti marini sua est cum omnibus primis suis octo mar
sionibus lucorum cum famulis suis et terra ad v. anna cum fenis et terra sacerdotis ac pignatorum cum prop
rietate. Item alia possessione dicitur in quantum ad iure eius et in mansioibus hospitiis et in alia
et ceteris talibus primis suis et locis molendinorum suis sancti eius quibus etiam possessiones habuit
reidiposico in stabulis primis suis et nobilibus suis Geysse vobis nobilibus suis scilicet Adriae
solus comitis. Voluerunt deus cum pignore et in illam hanc eandem stabulum et pign
tam capelle sue comitis sigillo suo precepit sigillatim super verbo hoc testamentum
inscribere. Et inuenitur in libro parte ad aliam manetur regale in curia in manu

dedina. V rokoch 1958–1960 tu archeológ Alojz Habovštiak uskutočnil vykopávky, odkryl základy kostola a cintorína okolo neho a stopy po stredovekej dedine ⁶. Kostol sa v teréne nachádza pri železničnej trati Levice – Šurany, 2 km na juho-juhovýchod od centra mesta, asi 200 m od okraja dnešného intravilánu.

Problematické sú však z hľadiska tejto listiny Levice, o ktorých časť autorov tvrdí, že ide o stredovekú dedinu Staré Levice (O Leva, Óléva), ktorá sa však pod týmto názvom spomína až v roku 1388. Staré Levice zanikli počas tureckých vojen v r.1615. Ich pamiatka sa dodnes zachovala v názve dvoch viničných honov, Dolných a Horných Starých Levíc (Alsó Óléva, Felső Óléva), na juhovýchodnom okraji intravilánu mesta. Stredoveká dedina bola doložená viacerými nálezmi pri výstavbe rodinných domov v časti mesta Cigánka (dnešné ulice Narcisová, Východná,

Pečať listiny z r. 1158

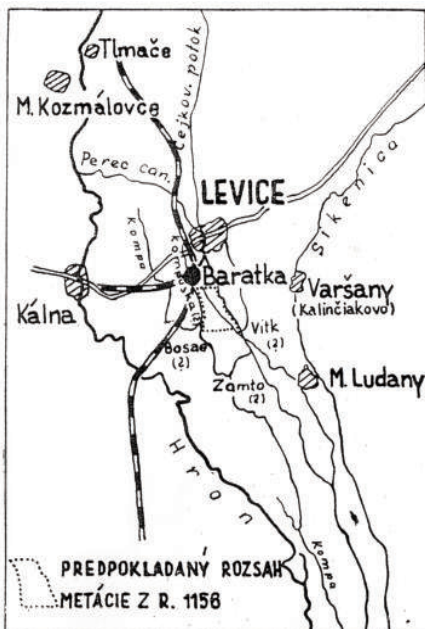
Pivničná a i.). Toto nálezisko je vzdušnou čiarou iba 1,6–1,8 km od centra dnešných Levíc ⁷. Našťastie, k Bratke existuje aj ďalšia, iba o 2 roky mladšia listina z r.1158, ktorá sa zachovala v origináli, aj s pôvodnou pečaťou. Táto listina, aj keď nespomína Levice, prináša k ich histórii dôležité údaje. Namiesto Levíc je tu dedina „Zamto“ (dnes by sa volala Santov, po maďarsky Szántó, t.j. dedina oračov), kde boli tiež usadení hostia. Dva roky po vysviacke kostola v Bratke Euzidinus už nežil a nežili ani jeho dvaja synovia. Jeho brat Štefan, syn Adriánov daroval dediny (Kostolná) Bratka a Santov opátstvu v Hronskom Beňadiku. V tejto listine sa uvádza, že obe spomenuté dediny ležia pri potoku Kompa (Cumpa), pričom v Santove bolo až 72 usadlostí hostí a 40 popluzí ornej pôdy, čo je pre polovicu 12. storočia mimoriadne veľký počet. Z toho možno predpokladať, že Santov mohol mať približne 400 obyvateľov a primerane veľký chotár, oveľa väčší, ako bol chotár (Kostolnej) Bratky (kde na 8 domov obývaných slobodníkmi pripadalo iba 5 popluzí)⁸

⁶ Habovštiak, Alojz: Zaniknutá stredoveká dedina Bratka pri Leviciach. Slovenská archeológia, XI–2, Bratislava 1963, s. 407–451. Habovštiak, Alojz: Stredoveká dedina na Slovensku. Obzor, Bratislava 1985, Bratka: s. 288.

⁷ Sedlák, František: Z dejín Levíc (1156–1918), Vlastivedný časopis, Bratislava, XXII., 1973, č. 3, s. 110–123. Sedlák, František a kol.: Levice. Minulosť a súčasnosť mesta. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1989, kapit. Levice v stredoveku a v novoveku, s. (6).

F. Sedlák pri stotožnení Levíc v listine z r. 1156 s (oveľa) neskoršími Starými Levicami nebral do úvahy listinu z r. 1158, kde sa tiež spomína osada hostí, ale nie sú spomenuté Levice.

⁸ Györfly György: Az Árpád-kori Magyarországnak történeti földrajza I. Akadémiai Kiadó, Budapest 1968, s. 428–429. Baratka (Bratka), s. 458–459, Léva, s. 474. Szántó.

*Dedina Bratka. Levice – Bratka.
 Pokus o vyznačenie metácie z roku
 1156. Autor: Anton Habovštiak.*

In: Slovenská archeológia 1963, s. 447.

*Návrh zmeny lokalizácie
 dediny Zamto r. 1158*

..... približná lokalizácia dediny Zamto podľa Györfyho

..... predpokladaný rozsah metácie Bratky

Spracovala Geodetická kancelária Urban-Lauko, Levice

Pri Santove Gy. Györfy uvádza, že sa nachádzal „v susedstve Bratky, teda pri Leviciach, na Z – JZ od nich“, kým A. Habovštiak v štúdiu cit. vyššie v pozn.6, na s. 447, na obr. č. 23 – grafickom vyznačení metácie Bratky z r. 1156 umiestňuje Santov na juh od Bratky, na miesto majera Géňa. Géňa je na mieste rovnomennej stredovekej dediny, o ktorej P. Ratkoš predpokladá, že figuruje pod skomoleným názvom „terra Banensium“ už v tzv. Euzidinovej listine o kostole v Bratke z r. 1156.

Ratkoš, Peter: Pripomienky k I. zväzku Slovenského diplomatára. Historický časopis, Bratislava, 23, 1975, č. 2, s. 266
 Kučera, Matúš: Slovensko po páde Veľkej Moravy. Štúdie o hospodárskom a sociálnom vývine v 9.–13. storočí. VEDA – VSAV, Bratislava 1974, s. 150, pozn. 42.

Plošnú výmeru popluzia, s ohľadom na pomery v Uhorsku v 13.–14. stor. M. Kučera na základe bohatej odbornej literatúry a vlastných výpočtov stanovil na 19 až 37 ha. Na základe toho možno stanoviť rozlohu chotára Bratky na konci 12. stor. na min. 95 a maximálne 185 ha (A. Habovštiak uvádza v cit. štúdiu cca 200 ha). Chotár Santova podľa uvedených kritérií mohol mať minimálne 760, maximálne 1480 ha, čo tiež dobre korešponduje s údajom o rozlohe (dnešného) katastrálneho územia mesta – cca 3000 ha (bez 4 hontianskych dedín pripojených k mestu od r. 1976).

Ide totiž o hornú – severnú časť chotára mesta, približne polovicu z jeho celkovej rozlohy, kde doterajší autori neuviedli žiadne osídlenie z 10.–13. stor. Sedlák, František: Z dejín Levíc (1156–1918), Vlastivedný časopis, Bratislava, XXII., 1973, č. 3, s. 110–123

V 12. storočí v Uhorsku vznikalo len málo listín, pretože spisomňovanie právnych aktov sa iba ujímalo⁹. Písomné záznamy, ktoré vznikli, boli často od 12. do 20. stor. vystavené mnohým pohromám, najmä požiarom a vojnám. Popredný znalec stredovekých listín na Slovensku Richard Marsina uvádza vo svojej vedeckej edícii Slovenský diplomatár (zv.I., 1971) z 12.storočia iba 55 listín, a to aj takých, ktoré sa Slovenska týkajú iba okrajovo. V sprievodných štúdiách uvedenej edície R. Marsina podrobne rozoberá obidve spomínané listiny, pričom listinu z roku 1156 považuje na základe istých výrazov a slovných spojení za sfaľšovanú v mladšom období, pred rokom 1347. Druhú listinu, z roku 1158 však považuje za nepochybne pravú. Na základe toho pripúšťa, že nejaká listina (alebo len záznam) tu pred rokom 1158 musela byť, ale že v roku 1347 už neexistovala a jej obsah bol dodatočne akoby rekonštruovaný, a to v záujme opátstva v Hronskom Beňadiku, ktoré viedlo spor o držbu Bratky a Santova. Aj on však uznáva, že pre nedostatok pôvodných písomných prameňov si možno predstaviť aj inú interpretáciu, teda aj vývin Bratky a Levíc mohol prebiehať inak¹⁰.

Vzhľadom na vzácnosť zachovaných listín z 12. storočia v celom Uhorsku je priaznivá náhoda, že k počiatkom Levíc sa zachovali hneď dve listiny, dokonca v krátkom časovom rozpätí dvoch rokov. Preto už dávno vzbudili pozornosť významných maďarských i slovenských historikov – medievalistov. Z nich napr. v roku 1916 L. Erdélyi listinu z roku 1156 považoval za falzum, kým jeho kolega K. Tagányi za pravú (čo sa týka textu, ktorý sa zachoval v overenom odpise). Z dnešných maďarských historikov Erzsébet Ladányi (1978) ju tiež považuje za pravú (cituje aj názory slovenských historikov R.Marsinu a P.Ratkoša) a upozorňuje na jej význam z hľadiska ďalšieho vývinu Levíc ako mesta¹¹.

Zostaňme pri názoroch slovenských historikov. Peter Ratkoš napadol v roku 1974 spochybňovanie Euzidinovej listiny zakladajúcej faru v Bratke v r. 1156.

⁹ Kráľ Béla III. v listine z r.1181 nariadil spisomňovať všetky významné záležitosti prerokované v jeho prítomnosti. Niektorí autori však pripomínajú, že povinnosť predkladať panovníkovi (aj) písomné žiadosti nariadil až jeho vnuk, Béla IV. v roku 1235, čo bolo tiež dôležitým medzníkom v spisomňovaní. Lehotská, Darina: Príručka diplomatiky. Slovenská archívna správa, Bratislava 1972 s. 225. Dóka Klára a kol.: A magyar levéltártörténet kronológiája 1000 – 2000. Magyar Országos Levéltár, Budapest 2000, s.19, 25.

¹⁰ Marsina, Richard (ed.): Codex Diplomaticus et Epistolarium Slovaciae I., VSAV, Bratislava 1971, č. 84, s. 81–82.

Györfy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I. Akadémiai Kiadó, Budapest 1968, s. 428–429 Barátka (Bratka), s. 458–459, Léva a s. 474, Szántó. (Györfy tu odhaduje počet obyvateľov dediny Zamto na 360.)

Ratkoš, Peter: Pripomienky k I.zväzku Slovenského diplomatára. Historický časopis, Bratislava, 23, 1975, č. 2, s. 264–268, 272, 283, 285.

Marsina, Richard: Poznámky k pripomienkam P. Ratkoša. Historický časopis, Bratislava, 23, 1975, č. 2, s. 292–294.

Marsina, Richard: Štúdie k Slovenskému diplomatáru I, Druhá časť: Obdobie od roku 1000 do roku 1235, 7. Hronskobeňadické falzá. Listina na Bratku z roku 11/5/6, Historické štúdie XVIII., VSAV, Bratislava 1973, s. 71–75.

¹¹ Ladányi, Erzsébet: Az Euzidinus-oklevél hitelességének kérdésehez. Budapest 48–49., 1978, s.51–57.

Ako argument mu poslúžila práve listina z roku 1158, kde sa namiesto Levíc (Leua) objavuje dedina Santov (Zamto). Píše doslovne: „hronskobeňadický opát nemusel roku 1347 falšovať fundačnú listinu fary v kostolnej osade Bratka, ani donáciu Euzidina“. V prvom zväzku Dejín Slovenska (1987) P. Ratkoš už doslovne tvrdí, že „Najstarší doklad na komunitu hostí sa viaže na osadu Levice (zvanú i Zamto) roku 1156. „Hostia“ bývali vojenským elementom, preto tu neskôr vznikol aj hrad.“ Pod výrazom „najstarší doklad“ tu, v texte dr. Ratkoša treba rozumieť celé územie dnešného Slovenska¹². Najnovšie (2005), na základe relevantnej zhody nálezovej situácie kostola na Bratke a Euzidinovej listiny z r. 1156 pravosť listiny obhahuje B. Pomfyová¹³.

Lokalita Santov (Zamto) sa ako pustá, zaniknutá dedina spomína naposledy v listine z roku 1489, keď Levice už dávno existovali ako mestečko a stredisko rozsiahleho panstva.

Uvedená listina lokalizuje Santov medzi potoky Kompa (fluvius Kumpa) a Perc (fluvius Prystucz vulgo Perc). Preto Santov nemohol byť v chotárnej časti Dolné lúky (Alsó rétek), pod dnešnou Novou osadou, pri objektoch Poľnohospodárskeho družstva Levice, ani medzi majerom Géňa a Bratkou kam ho po r. 1960 a v r. 1963 približne lokalizoval A.Habovštiak. Podľa nášho názoru sa nachádzal na sever od Bratky(t.j. na západ – juhozápad od dnešných Levíc), na čo upozornil už Gy. Györfffy (1963), a teda bližšie k centru mesta¹⁴.

Korytá obidvoch hlavných vodných tokov v Leviciach, kanála Perc i potoka Podlužianka boli za uplynulých takmer 500 rokov (od začiatku tureckých vojen) viackrát regulované, spájané a rozdeľované. V 16.–17. stor. podľa fortifikačných potrieb pevnosti Levice, v 18.–19. stor. s ohľadom na záujmy hospodárenia Esterháziovského (neskôr Schoellerovského) panstva. Správe panstva išlo o vodnú energiu (pohon mlynov) a zavražovanie, ale aj odvodňovanie pozemkov¹⁵. Spomínané dva toky sa približujú (a od začiatku 20. storočia aj križujú) len na území dnešného intravilánu Levíc. Otázka historickej topografie chotára mesta, lokalizácie

¹² Cambel, Samuel (red.) a kol.: Dejiny Slovenska, zv.I. (do roku 1526), VEDA – VSAV, Bratislava 1987. Druhá časť (autor Peter Ratkoš), kap.III., s. 197, pozn.19.

¹³ Pomfyová, Bibiana: Zaniknutý kostol sv. Martina v Bratke – príklad zemepanskej fundácie. Monumentorum tutela. Ochrana pamiatok 16, Bratislava 2005, s. 123–131.

¹⁴ Habovštiak, Alojz: Zaniknutá stredoveká dedina Bratka pri Leviciach. Slovenská archeológia XI–2, Bratislava 1963, s. 407–451, obr. č.23. na s. 447, Levice – Bratka. Pokus o vyznačenie metácie z r. 1156 ... (viď pozn. č.6 a č.7)

Súkromný archív Ostrihomskej kapituly (Esztergomi káptalan magánlevéltára) 1–4–1.

Bakács, István: Hont vármegye Mohács előtt, Akadémiai Kiadó, Budapest 1971, s. 190–191 (heslo Szántó /Santovka/) lokalitu Zantho v listine z r. 1489 mylne identifikuje so Santovkou v Hontianskej stolici, vzdialenou vzdušnou čiarou asi 15 km na východ. Cez Santovku v Honte preteká potok Búr, a nie „fluvius Kumpa, fluvius Prystucz vulgo Percz“, ktoré tečú severo-južným smerom cez Levice.

K otázke možnosti prenesenia fary sv. Martina z Bratky do Levíc viď aj:

Juck, Lubomír: Majetky hronskobeňadického opátstva do roku 1235. Historické štúdie XVIII., vyd. VSAV, Bratislava 1973, s. 151 (s poznámkou 48 na s.130).

¹⁵ Sedlák, František : Z dejín Levíc (1156–1918), Vlastivedný časopis, Bratislava, XXII., č.3/1973, s. 110–123.

zaniknutých dedín Santov, Boša (v. Bosae), Vitk, samotnej osady hostí (conventus hospitum), ako aj stredovekého vodopisu (priebehu vodných tokov pred prvými veľkými zásahmi v 16.–19. stor.) si vyžaduje návrat k štúdiu archívnych dokumentov, najmä dokumentov levického domínia – metačných listín, spisov o chotárnych sporoch, zo 17. stor. vedút a máp z tureckých vojen, z 18.–19.stor. aj spisov a máp patrimoniálnej správy.

Je zaujímavé, že pre obyvateľstvo dedín okolo Levíc je Kompou kanál Perc, vykopaný čiastočne na mieste staršieho potoka Kompa v 17. stor. Ako Perc (Pristuc vulgo Percetz) sa na najstarších mapách označuje dnešná Podlužianka (označovaná aj ako Čajkovský potok). Dedinu Santov preto podľa nášho názoru treba hľadať na mieste dnešného intravilánu Levíc. Je pravdepodobné, že ide o „osadu hostí“, ktorá sa spomína v listine z r.1156. Od neskorších Starých Levíc sa veľmi skoro oddelila a určitý čas existovala aj pod názvom Santov. Nemusela byť však celkom totožná ani s pôvodnou osadou „Zamto“ (mohla sa nachádzať napr. medzi osadami „villa Leua“ a „possessio Zamto“). Osada hostí mohla byť základom tzv. Nových alebo Veľkých Levíc, tu bol postavený nový kostol s patrocíniom sv. Martina a tu mohla byť už pred rokom 1300 zriadená aj (nová) fara. Problém najstaršieho kostola v Leviciach a počiatkov levickej farnosti je samostatnou a veľmi dôležitou časťou problematiky najstarších dejín mesta. Na tomto mieste ho nebudeme rozoberať. Citovaní autori to už čiastočne urobili. Keď P.Ratkoš upozornil na možnosť, že levickí hostia boli v 12.stor. (aj) vojenským elementom, pripomenul, že „bývalá filiálna osada Levice“ sa stala sídlom fary už pred rokom 1332 a že dokonca levický farský kostol mal to isté patrocínium sv. Martina, ako starší kostol v Bratke. Sv. Martin patrila k typickým „vojenským“ svätcom a voľba takého patrocínia, jeho (predpokladané) prenesenie z Bratky súvisí so vznikom hradu Levice a s rozvojom mestečka Nové Levice v jeho pohradí¹⁶.

Levice sú menovite uvedené iba v roku 1156, a potom fakticky (po ojedinelej zmienke o ceste z Hokoviec do Levíc z r. 1300) až v r. 1313, už v súvislosti s hradom¹⁷. Z obdobia 157 rokov chýbajú podrobnejšie písomné pramene. Preto nie je možné napísať nič o najstarších dejinách mesta v 12. a 13.storočí¹⁸. Je mimoriadne dôležité, že tu boli usadení hostia, ako významný mestotvorný (a snáď aj vojenský) element už v rokoch 1156 a 1158, teda dávno pred vznikom hradu Levice. Kontinuitu

¹⁶ Sedlák Vincent: Regesta Diplomatica nec non Epistolaria Slovaciae, tomus I., VEDA – VSAV, Bratislava 1980, č.1075. (s.457) a č.1076 (s.458), zo 4. februára 1313. Do publikovania uvedených listín sa za prvú písomnú zmienku o Levickom hrade považovala listina z 9. augusta 1318, publikovaná V. Sedlákom v 2. zväzku uvedenej edície (Bratislava 1987) pod č. 366. (s. 178–179).

¹⁷ Györfly György: Az Árpád-kori Magyarországnak történeti földrajza I. Akadémiai Kiadó, Budapest 1968, s. s.457–458, Léva, (listinná zmienka o ceste smerom na Levice v metácii Domadic, 1300: „publicam stratam de Egegh versus Lewam transeuntem“, MOL – DL 4405). Táto zmienka prinajmenšom zdôrazňuje význam Levíc ako dôležitého bodu na verejnej ceste už v r.1300.

¹⁸ V r. 2002 uverejnili levické noviny Nové Pohronie – Prima noviny článok „Boje pod Levickým hradom už v r. 1273“. Stanovisko k údajnej novoobjavenej prvej písomnej zmienke o Levickom hrade je v prílohe č. 2 tejto štúdie.

osídlenia v dnešnom zastavanom mestskom centre nebude ľahké dokázať ani prostriedkami archeológie. O tom, že to nemusí byť nereálne očakávanie, nás v roku v roku 2005 presvedčil výskum na stavenisku Kauflandu, iba 300 metrov od dnešného centra mesta¹⁹.

Takmer 3000 hektárový kataster Levíc (bez dnešných častí mesta Čankov, Horša, Kalinčiakovo a Malý Kiar, ktoré sa nachádzajú už na území bývalej Hontianskej župy) ešte nie je celkom preskúmaný, ani z hľadiska archeológie. Je však zrejmé, že vyššie situovaná a suchšia severná časť chotára mesta, dnes prevažne zastavaná intravilánom, a preto aj archeologicky takmer neprebádaná nebola ani v 11.–13. storočí. bez trvalého osídlenia. Po úspešných záchranných výskumoch a nálezoch v r. 2006 na juhu chotára mesta (na území priemyselného parku v časti Géňa, asi 0,5 km na juh od Bratky) možno očakávať, že archeológovia si budú viac všímať aj výkopové a asanačné práce v mestskom centre, kde to bolo počas najväčšieho rozmachu výstavby, v rokoch 1967–1990 zanedbané²⁰.

Príloha č.1

Bratka, jej majitelia, farnosť, chotár a obyvatelia

Listinou o vysvätení a obdarovaní kostola v Bratke sa podľa R. Marsinu len veľmi málo zaoberala „odborná diplomatická literatúra“. Napriek tomu, ako to vyplýva aj z tu uvedenej historickej literatúry, už bolo analyzované takmer každé jej slovo, z hľadiska diplomatiky, i lexikológie stredovekej latinčiny. Viac než diplomatická sa však listinou z r. 1156 zaoberá archeologická a historická literatúra (z nej regionálne historická literatúra, žiaľ, nie je vždy celkom „odborná“). Na tomto mieste si listinu všimame iba z hľadiska vzťahu Levíc k Bratke.

P. Ratkoš v recenzii štúdie archeológa A.Habovštiaka spochybňuje, že kostol v Bratke bol farským kostolom a tvrdí, že v “Roku 1156 bol už v Tekove tak rozvinutý systém fár (písomne poznáme 15), že pre faru v Bratke nebolo vlastne ani územia (mala jestvovať medzi farskými obvody Starý Tekov, Levice a Žemliare).“ Zmienku o zriadení fary v Bratke v r. 1156 považuje R.Marsina za neprimeranú (pre 12.stor.) a na základe toho považuje celú tzzv. Euzidinovu listinu za falošnú.

Pôvodný kostol (Habovštiakom označený ako kostol I., z 12.stor) mal podľa Ratkoša „do činenia s nejakou kláštornou tradíciou“ a „mal východný ráz“, na čo poukazuje aj to, že „donátorská rodina, usudzujúc z mien, mala pôvodne byzantskú orientáciu (Euzidinus, brat Štefan otec Hadrián)...“ Euzidinus a jeho príbuzní skutočne predtým pôsobili v Chorvátsku (v. Marsina, R.,c. d., Ratkoš, P.,c.d.).

¹⁹(eg): Šesťtisícročná kostra ležala pod budúcim obchodom. Pohronie, Levice, r. 60, 2005, č. 15 (18. 4.) Braunová, Oľga: Najväčšie keltské pohrebisko je v Leviciach. Prima noviny, Levice, r. 13, 2005 (30. 5.)

²⁰Prekopová, Oľga: Archeológovia objavili aj nálezy zo staroveku: Na mieste budúceho zdroja tepla bola stredoveká pec. Pohronie, Levice, r. 61, 2006, č. 28 (31. 7.)

Článok je o objave osady z 11.–12. stor. na stavenisku priemyselného parku na Géni (stredoveká dedina Geňa?).

Podľa Ratkoša už samotný „topografický názov lokality Bratka... naznačuje, že tu máme do činenia s nejakou kláštornou tradíciou.“ Zmienku o fare v Leviciach už v roku 1156 v ďalších prácach P. Ratkoša už nenachádzame. Fara v Leviciach je doložená až v súpise pápežských desiatkov z roku 1332 (Leua), s kostolom sv. Martina, teda s takým istým patrocíniom, ako mal (ešte existujúci) kostol v Bratke. Levický farár príjem mal 4 marky, oveľa viac ako farári na okolí, a preto F. Sedlák predpokladá, že (Nové) Levice „mali už v tomto období charakter mestečka“. To sa, samozrejme, nemohlo vyvinúť za niekoľko rokov od prvej dnes známej zmienky o Levickom hrade (1313).

Fara v Bratke však v uvedenom súpise vôbec nie je uvedená. Skutočne hodnoverná zmienka o fare v Bratke je až z r. 1389. Kostol v Bratke v r. 1429 sa spomína ešte ako existujúci, v roku 1456 už bol spustený. Treba ešte dodať, v zhode s českým onomastikom V. Šmilauerom (1932, 1970), maďarským onomastikom L. Kissom (1978) a inými autormi, že názov dediny je slovanského pôvodu, podobne ako názov ďalších dvoch dedín Leva (villa Leua) a Vitk. Názov ďalšej dediny, Santova (Zamto, 1158) je maďarský, znamená, že v dedine boli (ako hostia) usadení oráči, pravdepodobne maďarského pôvodu. Dedina Bratka dnes existuje v Moldavsku, v separatistickej (ruskej) časti Podnesterská republika (viď týždenník Slovenka, Bratislava, 2006, č. 10/2006, s. 26–29).

Otázkou názvov vodných tokov uvedených v obidvoch listinách (1156, 1158) sa okrem tu už uvedených prác zaoberá B. Varsik (1990). Konštatuje, že obidva hlavné názvy, Kompa (pôv. Kupa) a Perc (Prestucz, Pristuc, podľa Varsika pôvodne Brestovec) sú slovanského pôvodu, ale s prerušenou kontinuitou vývinu v slovenčine, pretože v oblasti okolo Levíc v 14. stor. už bolo maďarské obyvateľstvo. Oponuje tak staršiemu názoru V. Šmilauera (1932), podľa ktorého v prípade Kompy ide ešte o keltský názov, ktorý prevzali Germáni, a od nich Slovania, kým názov Prestuc považoval za „názov neistého znenia a neznámej etymológie“.

Na presnejšie vymedzenie chotára stredovekej dediny Bratka sa podujal realizátor archeologického výskumu v Leviciach – polohe Baratka, A. Habovštiak. Jeho lokalizáciu zaniknutých stredovekých dedín v teréne a na mape považuje R. Marsina za pomerne úspešnú, hoci „napriek jeho výbornej znalosti terénu“ za „nejednoznačnú“, azda aj kvôli povahe údajov v listinách z r. 1156 a 1158 (1973, s. 74, s pozn. 349 a 350). Vymedzenie chotára Bratky na základe metácie z r. 1156 na mape však umožňuje aspoň približne určiť rozsah chotára susednej dediny Santov (Zamto), ktorý bol osemkrát väčší. Gy.Györffy umiestňuje Santov na západ-juhozápad od (stredovekých) Levíc, t.j. na sever-severozápad od Bratky, čo znamená, že jeho chotár sa aspoň sčasti prekrýval s dnešným intravilánom mesta.

V prípade Bratky ide o rovinatý terén, s meandrami dvoch malých potokov, kde podľa A. Habovštiaka „ešte aj dnes“, t.j. v čase vykopávok v r. 1960 letná povodeň takmer zaliala aj nepatrnú vyvýšeninu, na ktorej kedysi stál kostol. Podľa listiny z r. 1158 tu bývalo osem usadlostí slobodníkov, ktorí hospodárili na piatich poplužiach pôdy, s príslušnými lúkami. Ďalšie pozemky patrili kňazovi a zvonárom.

Možno teda predpokladať, že Santov v roku 1158 bol osem až deväťkrát väčší, ako Bratka (bolo v ňom 72 usadlostí hostí, hospodárili na 40 poplužiach pôdy a na potoku Kompa mali aj mlyn).¹

Mená obyvateľov Bratky (1156, Bechgan a Kusid), ako aj jej bývalého majiteľa (Foska) sú etymologicky nepriehľadné, prvé dve sú snáď turkického pôvodu.

Príloha č. 2

O údajnej prvej písomnej zmienke o hrade Levice z r. 1274

Nedávno sa v tlači objavil názor, ako by Levický hrad bol spomenutý, a to vo významných historických súvislostiach už v listine kráľa Ladislava IV. zo 16. februára 1274.

Levický týždenník Nové Pohronie – Prima noviny z 11. novembra 2002 (č. 45) uverejnil redakčne nedbalo spracovaný článok M. Korentsyho „Boje pod Levickým hradom už v roku 1273“. Redakcia dala článku nadsadený titulok „Senzačný objav regionálneho historika“.

Objav mal spočívať v tom, že autor sa „nové“ fakty dozvedel z proseminárnej práce nemenovaného študenta prvého ročníka nemenovanej vysokej školy (študent je označený iba iniciálami R.V.). Autora o tejto práci informovala archeologička Tekovského múzea v Leviciach Mgr. Margaréta Pöhlhös (podobne ako autora týchto riadkov, za čo jej patrí úprimná vďaka). Študent R.V. „objavil“ údajnú prvú písomnú zmienku o hrade Levice v knihe maďarského medievalistu, prof. Gyulu Kristó-a „Középkori

¹ Habovštiak, Alojz: Zaniknutá stredoveká dedina Bratka pri Leviciach. /In:/ Slovenská archeológia XI-2, Bratislava 1963, s.407–451.

Habovštiak, Alojz: Výskum zaniknutej stredovekej dediny na Bratke pri Leviciach. /In:/ Vlastivedný spravodaj Levického okresu, č.2, Tekovské múzeum, Levice (1964), s.4 – 14.

Habovštiak, Alojz: Stredoveká dedina na Slovensku. Obzor, Bratislava 1985, Bratka: s.178–180, 288

P.R. (Ratkoš, Peter): A.Habovštiak, Zaniknutá stredoveká dedina Bratka pri Leviciach. Slovenská archeológia XI–2, Bratislava 1963, /In:/ Historický časopis, Bratislava, XII, 1964, s.591–592.

Kučera, Matúš: Slovensko po páde Veľkej Moravy. Štúdie o hospodárskom a sociálnom vývine v 9.–13.storočí. VEDA, VSAV, Bratislava 1974.

Z bohatej onomastickej literatúry viď napr.:

Kiss, Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest 1983, s. 91, heslo Baráti, heslo, Bernecebaráti, heslo Léva, heslo Szántó, heslo Tiszavid a heslo Vítka.

Lutterer, Ivan – Majtán, Milan – Šrámek, Rudolf: Zeměpisná jména Československa. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Mladá fronta, Praha 1982. Heslá Levice, Vítkov, Vítkovice.

Stanislav, Ján: Slovenský juh v stredoveku, II. diel, Turčiansky Svätý Martin 1948, s. 31, heslá Barátoška, Barátovce (tu mylne cituje vyššie uvedenú listinu z r. 1156 na Bratku) a Barátur, ďalej s.85, heslo Bratka (tu mylne lokalizuje vrch Barátoška v Honte, viď s.31, do Tekova), s.313, heslo Levice (maď.Léva), s.580, heslo Vítok (o ktorom píše, že sa nachádzal v katastri Varšian v Honte).

Šmilauer, Vladimír: Příručka slovanské toponomastiky, Academia, Praha 1970, heslá brat/r/, kupa, lěv'.

Šmilauer, Vladimír: Vodopis starého Slovenska, Bratislava 1932, č.46. Povodí Sikenice, s.359–360.

Varsík, Branislav: Slovanské (slovanské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10.–12. storočí. VEDA – VSAV, Bratislava 1990, kapitoly Sikenica, s.53 a Pritoky Sikenice, s.54–55.

históriák oklevelekben (1002–1410)”, Szeged 1992. Kniha je popularizačným dielom kolektívu autorov „stredovekárskej dielne” pri Univerzite v Szegede. Vyšla aj v druhom, neopravenom vydaní v r. 2002. Na základe výňatkov z listín, najmä kráľovských, hlavne z ich areng a narácií približuje čitateľom významné udalosti, ale aj „každodennosť” stredovekého Uhorska. Vo výťahu z vyššie uvedenej donačnej listiny kráľa Ladislava IV. zo 16. 2. 1274 sa uvádza, že kráľ odmenil šľachtica Apu, syna Benedikta z rodu Hunt-Poznan (Hontpázmány) za hrdinstvo v boji najprv pred hradom Győr (Ráb, Maďarsko), potom pred hradom Leva (podľa autorov citovanej knihy Léva – Levice), kde údajne pred uhorským vojskom ustúpil český kráľ (Přemysl) Otakar (II.), pričom v boji padol kráľov zať „Durnuhouth” a po tretie, v boji pred Plaveckým hradom (maď. Detrekő, dnes okres Malacky).

Pretože tento údaj sa dostal aj do sprievodného textu expozície Tekovského múzea o dejinách Levického hradu a na dejepisné nástenky niektorých levických škôl, načim ho overiť, aspoň na základe údajov, ktoré sú uvedené v článku. Tým viac, že autor (pretože sa doteraz nenašiel oponent) v ďalšom článku uverejnenom v tých istých novinách, v druhom pokračovaní seriálu „Levice. Fragments minulých storočí ...“ (Prima noviny, Levice, č.8/2006, s.5) už smelo fabuluje: „Přemysl Otakar II. ustúpil až pod hrad Leua (čiže Levice), kde prebiehali tuhé boje ... Přemysl Otakar si život zachránil iba útekou spod hradu Leua. Jeho zať Durnuhouth padol v boji... Padlo tu viac príslušníkov vysokej českej šľachty.“

Idete tu o všeobecne známe historické udalosti z obdobia uhorsko-českých vojen. Keby si bol autor článkov preštudoval aspoň tú historickú literatúru, ktorú kniha Kristó-a uvádza v poznámkovom aparáte, bol by zistil viaceré nezrovnalosti svojej argumentácie v prospech „prvej písomnej zmienky“ o hrade Levice.

Stručne si ich preberieme, v poradí prvého z článkov:

1. V diplomatári G.Wenzel-a „Árpádkori új okmánytár“, zv. IX.(Pest, 1871), dokument č. 52 (na strane 90) je uvedená celkom iná listina, vydaná pre istú vdovu Štefániu. Týka sa majetku v dedine Oucha, dnes Zemianska Olča, okres Komárno. To však môže byť, a aj je chyba citovania, ktorej sa dopustili autori odkazového aparátu knihy Gy. Kristó-a.

2. V modernom rakúskom diplomatári „Urkundenbuch des Burgenlandes ...“, zv. 2, listiny z rokov 1271–1301, na vydanie pripravila Irmtraut Lindeck-Pozza (Graz-Köln, 1965) je na strane 37 uverejnená síce listina Ladislava IV., ale z 24. júna 1273, v celkom inej záležitosti. Závažnejšie je to, že spomínaná listina (s hradom „Leua“) tu vôbec nefiguruje, ani žiadna iná listina vydaná dňa 16. februára 1274. Heslo Levice (Léva, Lewenz), ani heslo „Apa filius Benedicti (de genere Hunt-Pazman)“ sa v inak veľmi podrob-nom registri burgenladského diplomatára nenachádza.

3. Významný maďarský historik Gy. Györffy nebol autorom knihy „Historický zemepis”. Nesprávne citovanie zavádza. Titul knihy je „Az Árpád-kori Magyarországi történeti földrajza...“, zv. I. (Budapest, 1968), t.j. Historický zemepis arpádovského Uhorska. Vo zväzku I. (nie IV.) je aj Tekovská stolica (Bars megye), kde však na strane 407 darmo hľadáme zmienku o Leviciach. Kapitola o Tekovskej stolici sa začína až

stranou 413. Súvislý, dosť podrobný text (heslo) o Leviciach je na stranách 457–458, žiaľ, bez akejkoľvek zmienky o „bojoch pred Levickým hradom v roku 1273“.

Ale toto nie sú najpodstatnejšie námietky. Vojny medzi uhorskými kráľmi Belom IV., Štefanom V. a Ladislavom IV. a českým kráľom Přemyslom Otakarom II. v rokoch 1252–1278 sú už dávno spoľahlivo historicky spracované. Aj zo všeobecných prác (syntéz a historických chronológií)¹ jasne vyplýva, že boje prebiehali zväčša na hraniciach Uhorska a Rakúska, Rakúska a Moravy, niekedy aj na západnom Slovensku, po líniu Nitry na východe.

Spomínaná „bitka pri Leviciach“ sa v skutočnosti odohrala dňa 5. augusta 1273 pri hrade Laa an der Thaya (po česky Láva), na rakúsko – moravskej hranici. Úspech uhorskej armády však bol len efemérny. Po ňom nasledoval prienik českých vojsk hlboko na územie Uhorska, boli obsadené viaceré významné mestá na západnom Slovensku (napr. Bratislava, Svätý Jur, Trnava a i.). Český veľmož „Durnuhouth“, ktorý padol v boji pri Lave, sa v skutočnosti volal Oldřich z Drnholce.² Rakúsky historik Jörg K. Hoensch vo svojej monografii o Přemyslovi Otakarovi II. opisuje bitku pri Lave podobne, datuje ju však na začiatok júla 1273 (zač českého kráľa v nemeckom texte figuruje ako „capitaneus generalis Ulrich von Dürrenholz“).³

Prof. Kristó-ovi (žiaľ, už zosnulému) a hlavne jeho spolupracovníčke, prekladateľke listiny zo 16. 2. 1274, Erzsébet Galántai-ovej uniklo, že na preberaný

¹ Benczédi László, Gunst Péter (red.) a kol.: Magyar történelmi kronológia. Az őstörténettől 1966-ig. Tankönyvkiadó, Budapest 1966, s.41–42 (1272–1273)

(Kol.: Magyar történelmi kronológia I., 1526-ig, Akadémiai Kiadó, Budapest 183, s.168–169 (rok 1273, tu sa doslovne píše: „augusztus-október . A magyar – kun sereg ... augusztus 5-én meglepi a magyarországi hadjáratra készülő II.Ottokár cseh királynak az osztrák Laa váránál gyülekező seregét, majd a Morván át visszavonul. A cseh király megidítja hadjáratát. Elfoglalja Pozsonyt, Nagyszombatot ...“). Levice nedáva do súvislosti s vojnami proti Přemyslovi Otakarovi II. ani významné novšie maďarské encyklopedické dielo Korai magyar történeti lexikon (9–14.század), Akadémiai Kiadó, Budapest 1994, ktorému bol Gyula Kristó hlavným redaktorom (heslo Léva sa tu nachádza na s.406, jeho autormi boli renomovaní historikovia Pál Engel a István Feld. O počiatkoch hradu Levice píše: „Eredete ismeretlen.“, t.j. pôvod je neznámy, ako rok prvej písomnej zmienky uvádzajú 1318.) Veľký maďarský lexikon PALLAS, zv. XI., Budapest 1895 v hesle Laa an der Thaya uvádza, že ide o mesto v Dolnom Rakúsku, na moravskej hranici, ktoré je ešte stále obkolesené hradbami a kde sa odohrala bitka medzi Čechmi a Belom IV. v r.1260 a v r.1278 tu bol porazený (Přemysl) Otakar (II.).

Szalay, József – Baróti, Lajos : A Magyar Nemzet Története , Lampel Róbert (Wodianer F.és fia), Budapest (1894), s.317–320. O bojoch v roku 1273 autori na s.320 píše: „Julius végén a magyarok, kunok – valami 30–40000 lovas – Pozsony vidékén a Morva mellett már együtt volt. A sereget Henrik bán vezette. Némi csatározás után a bán augusztus 5-én hirtelen megrohanta Otakár szétszórt seregét s a királyt Laa várába kergette. ...“

² Palacký, František : Z dějin národu českého v Čechách a na Moravě, Praha, rok vyd. neuv., kniha VI.,čl.2.: Král Přemysl Otakar II. s.50–51: „K valné tohoto léta výpravě nařídil král český všem svým vojskům, aby v měsíci červenci spojila se u Lavy. Dříve ale nežli to dokonáno, zrádný na obě strany hrabě Jindřich Kysecký přikvačil české ležení tlupami asi 30 tisíc Uhrů; tu pak postaviv se mu na odpor chrabrý hejtmán korutanský Oldřich z Drnholce, z rodu českých Kouniců, zahynul bohužel v jedné z prvních srážek. Uhři, nepokojivše po dva dni ležení české, opírající sa o řeku Dyji ...couvali opět, an třetí den Otakar... táhl proti nim a hnal je utíkající přes řeku Moravu a hory Karpaty až k řece Váhu.“

³ Hoensch, Jörg K. : Přemysl Otakar II. von Böhmen. Der goldene König.Graz 1989, s.173: „Noch bevor

problém vo svojej dizertačnej práci „A bori és borfői Bory család és levéltára...“ („Rod Bory z Borov a Brhloviec a jeho archív...“) narazila už pred 70 rokmi doktorandka ich vlastnej univerzity v Szegede, Mária Gregorich. Práca bola vydaná tlačou v roku 1935. Autorka tu na s. 9 spomína boje pri hrade Lava pri Mikulove (nem. Nikolsburg) a v poznámke č. 2 výslovne uvádza viaceré varianty tohto názvu v listinách z konca 13. storočia (Zova, Luua, na s. 87 Loa, atď.).⁴

Na záver tohto exkurzu teda možno konštatovať, že doteraz neboli objavené žiadne nové listinné údaje o Leviciach a o hrade Levice z 13. storočia. Populárne-historická literatúra len výnimočne prináša nové, doteraz neznáme údaje, nie je to jej cieľom. Svojoľné narábanie s takto publikovanými údajmi v dennej a regionálnej tlači však prispieva k rastu informačného šumu v regionálnej historiografii.

das angeblich 60.000 Mann zählende Heer vollständig versammelt war, verunsicherten die von Heinrich von Güssing geführten leichten ungarischen Reiter mit ihren Überfallen das Aufmarschgebiet westlich der March; in ihrer Abwehr fiel der an der Spitze der Kärnter Kontingents kämpfende Schwiegersohn des Königs und capitaneus generalis Ulrich von Dürrenholz, ...”

Tie isté údaje sú uvedené, viac alebo menej podrobne aj v inej literatúre (napr. Dejiny Slovenska, zv.I., Veda – VSAV, Bratislava 1986, na s.236 (marginálny titul „Vpád Rakúšanov a Přemysla Otakara II.“ – v r.1273), alebo vo veľkých Vojenských dejinách Československa, zv. I., vyd. Naše vojsko, Praha 1985, s.172–173 (protiútok českého vojska, už po smrti „zemského hejtmana Oldřicha z Drnholce“ je tu datovaný na 5.augusta 1273‘.

Jedine mileniárna župná monografia (Magyarország Vármegyéi és Városai, Bars vármegye, Budapest, bez r. vyd. /1903/ v kapitole o dejinách Tekovskej župy (Bars vármegye története, autor Ede Reiszig ml.) na s.316 (margin. titul A tatárjárás után) uvádza, bez udania prameňa, že české vojská, po obsadení Bratislavy začiatkom apríla 1271 podnikali výpady až po Hron a že v r. 1273 „niekoľkí rakúski majitelia hradov“ (tj. spojenci Přemysla Otakara II.) dokonca obliehali hrad Gýmeš (dnes Jeleneec).

⁴ Gregorich M.: A bori és borfői Bory család és levéltára. Családtörténeti és levéltári tanulmány. Szeged, 1935.